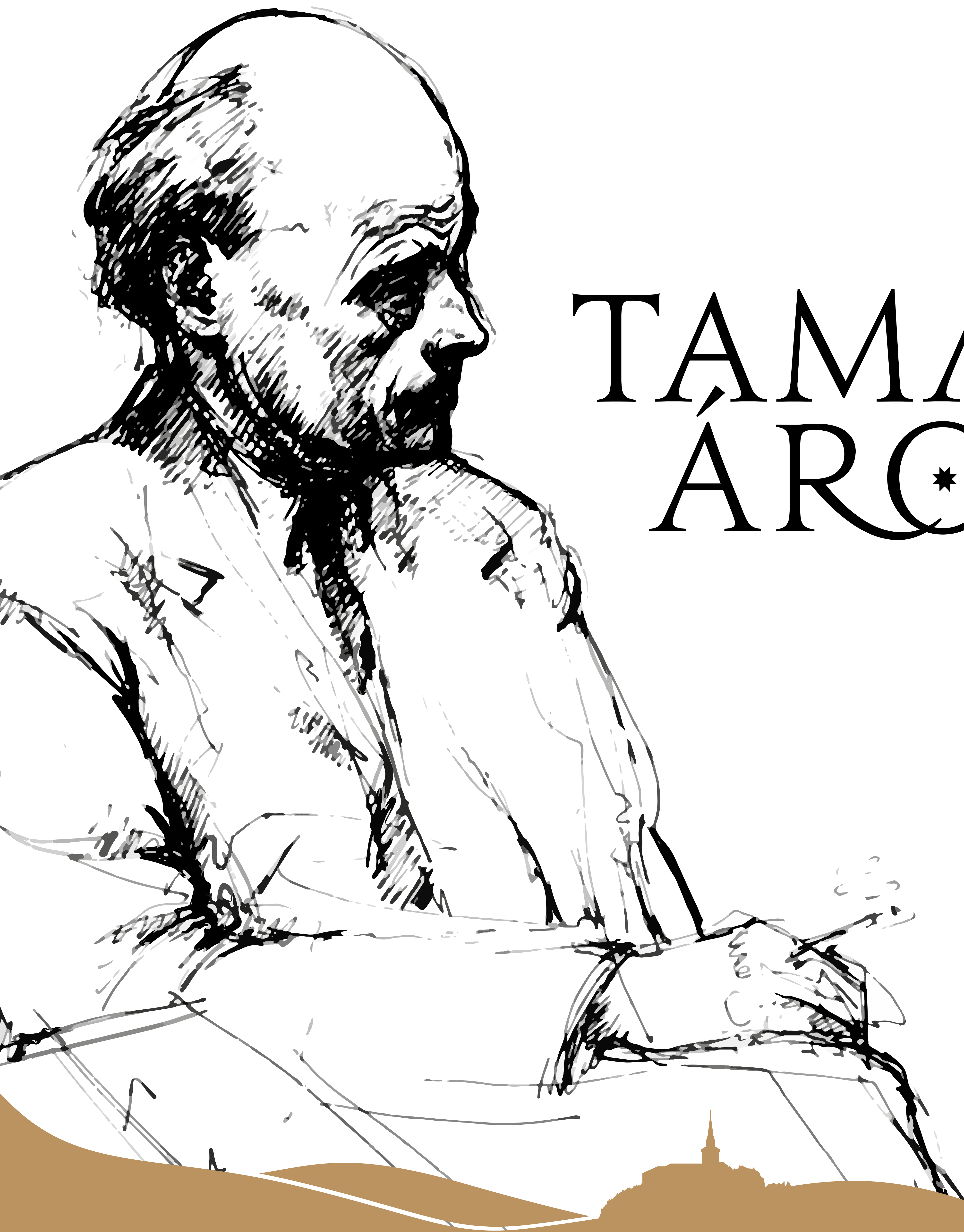

TAMÁSI ÁRON

TAMÁSI ÁRON
1897 — 125 EMLÉKÉV — 2022

Szerkesztő: A. Szabó Magda, Cs. Nagy Ibolya • Kiadja az MMA, 2022 • Felelős kiadó: dr. Richly Gábor

Lektor: Cseresnyés Márk • Arculat: Török Máté

© fotók: Farkaslaki Tamási Áron Művelődési Egyesület, Fortepan/Klenner Aladár, Jakab Emil, Jantsek Gábor,
Kováts Fényképészet, Nemzeti Színház, Országos Széchényi Könyvtár, Petőfi Irodalmi Múzeum, Vermes Basilides Aliz

MMA
KIADÓ

MMA
MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

TAMÁSI
ÁRON 125
TAMÁSI ÁRON-EMLEKÉV 2022

M
MAGYARSÁG HÁZA
a kultúra színe-java

BETHLEN GÁBOR
Alap

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKARSÁG

Szülföldem

„sokszor űtem ezeken a grádicsokon,
mint valami biztonságos űrhelyen,
honnét félkörbe vehette a vidéket
és a világot a szem.”

(Szülföldem)

„...csendesén folydogál a Nyikó,
melyet ember és földrajz Szőkének
nevez, s a mely maga sem tudja,
hogy nagy patak-e vagy kicsi folyó...”

(Szülföldem)

„Ott van Farkaslaka. [...] Az esti fátyolon
keresztül csak derengve látszik a torony,
de ahogy a száját sötétben is megkapja
az ember, olyan pontosan tudom én is,
hogy mi hol van ott a derengésben.”

(Szülföldem)

Tamási Áron

**1897. szeptember 20., Farkaslaka –
1966. május 26., Budapest**

TAMÁSI ÁRON
1897 — 125 EMLÉKÉV — 2022

Bölcső • a család

„Apámtól a sűrű kedélyt, a világjavító
indulatot és a formaérzékét örököltam,
kedvesanyámtól a humort, a lélek és a
szív költői lebbenéseit, az ősöktől pedig,
akik örködtek a szabadság jussa fölött,
a virrasztók szimatát.”

(Bölcső és Bagoly)

„Minden este imádkoztam érted,
hogy az Úr tartson meg egészségben
s vezessen örökké a jó úton csak előre
[...] édes jó fiam.”

(Szülőföldem)

„Mikor jöttünk el, beléültünk a kocsi-
ba, ott a kapu előtt, az ablakon kihajolt,
én visszaneéztem, örökké néztem visz-
sza, amíg láttam, s mondom Gáspárnak,
hogy: Gáspár, mi Áront többé élve nem
lássuk meg!”

(Tamási Ágnes)

*A testvérek utolsó találkozása Budapesten, 1965
októberében: Tamási Áron, Ágnes, Gáspár, Anna.
(A legkisebb testvér, Erzsi nem tudott eljönni.)*

és Bagoly • az iskola

„Áron [...] kilencéves korában, karácsonyi ünnepen, egy pisztollyal a bal hüvelykujját ellőtte, s ennélfogva azt határozták a szülők, hogy úgysem lesz képes arra, hogy gazdasági munkát végezzen, s tegyék őt felsőbb iskolába. Így is történt...”

(Tamási Gáspár)

Nagybátyja segítségével a székelyudvarhelyi Római Katolikus Főgimnáziumba kerül.

„...írói becsvágy vagy gondolat még az udvarhelyi gimnáziumban sem környékezett meg, pedig [...] az önképzőkör és a magyardolgozatok is rejtegettek csábításokat, főleg a magyardolgozatok, melyeket elég nekibúsulással igyekeztem magam is megcsinálni.”

(Emlékezés)

TAMÁSI ÁRON
1897 — 125 EMLÉKÉV — 2022

A Piave partján

„A magánvizsgálója idején Tamási Áron már katona volt. 1916-ban, mint sorköteles fiatalembert besorozták a Székelyudvarhelyen állomásozó 82. gyalogezredbe. Az újonckiképzés után, még mielőtt az Erdélybe bevonuló román hadsereg elérte volna a várost, az ezredtörzs Hajdúdorogra került”. *(Sipos Lajos)*

„Húszéves voltam, amikor a harctérre kerültem. Egy nyári hajnalon ott álltunk a Piave partján, szemben a Montellóval. Álltunk? Miképpen állhattunk volna abban a pokoli tűzben! Lapultunk a sziklák oldalában és bokrok alatt s arra gondoltunk, hogy vajon holnap megvirrad-e a nap. Félig álom és félig halál volt az óra, amelyben átkeltünk a folyón. [...] Tizenheten maradtunk meg.”
(A Piave partján)

TAMÁSI ÁRON
1897 — 125 EMLÉKÉV — 2022

Bajszerző nagyvilág

„Aztán vége lett a háborúnak [...] Beiratkoztam a kolozsvári egyetemen a jogi szakra. Bíró akartam lenni, törvénybíró. Egy esztendő múlva román nyelvre fordult az egyetem, de én románul nem akartam bíró lenni.”

(Aki virrasztott)

„Aki nem hős, itt önmagát is elveszti, s helyébe nem talál egy marok állhatatos örömet. Tudja ezt az amerikai magyar s csupán nyakasságból nem sír. Inkább túldolgozza a többi nációt.

(Két kicsi magyar)

Az Aquitania fedélzetén – ezzel az óceánjáróval tér haza Európába 1926-ban

„Kifelé becsülettel szerzett pénz, példás erkölcs, puritánizmus.

S itt bent: ügyesen rabolt pénz, felháborító álszenteskedés, jellemtelen milliók.

Otthoniaknak: csodált Amerika.

Nekünk: élő Amerika.”

(Székelyek közt Amerikában)

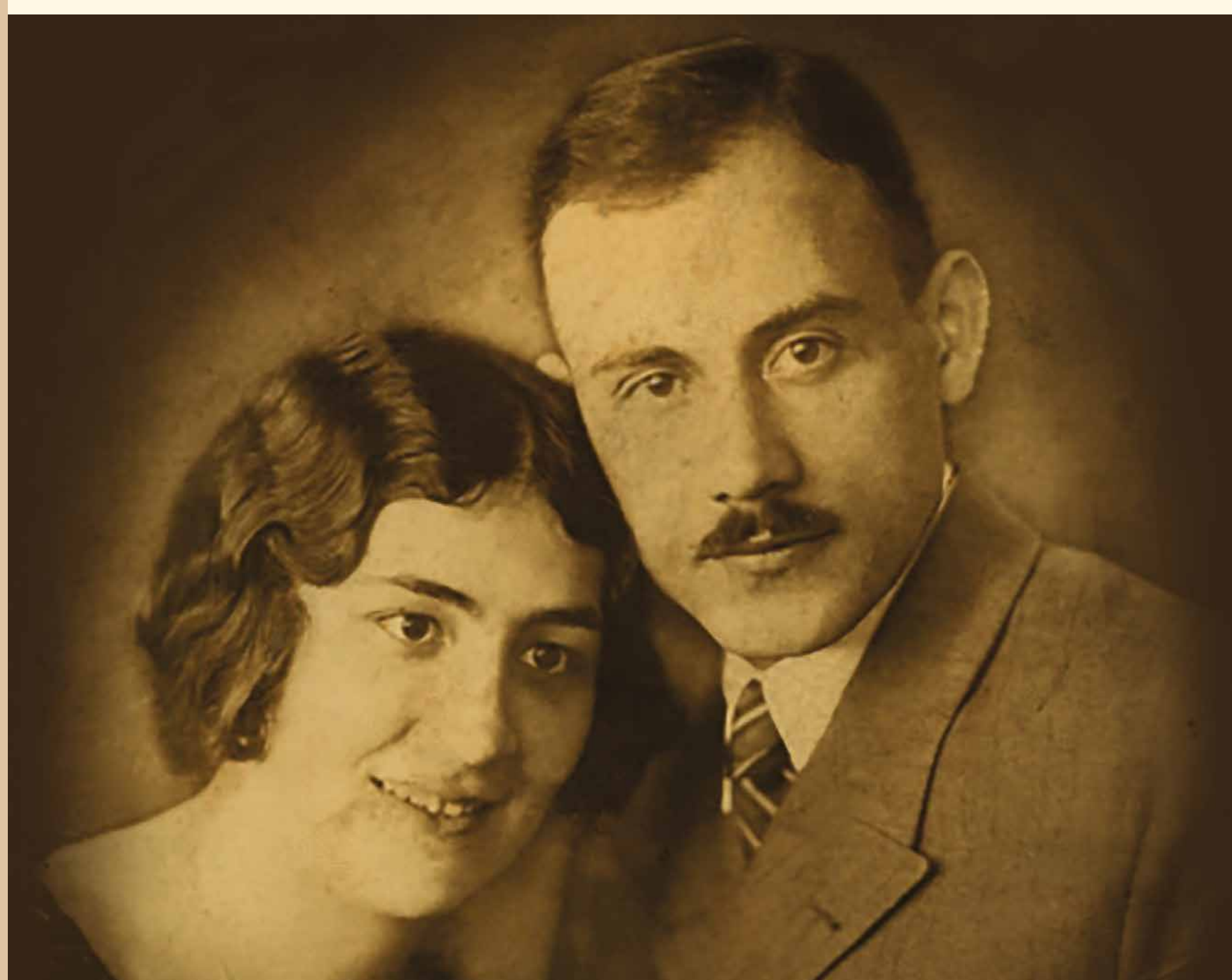
TAMÁSI ÁRON

1897 — 125 EMLÉKÉV — 2022

Újra otthon

„...a *Lélekindulás* novellái az ő buzgalma nélkül talán sohasem jelentek volna meg Kolozsváron. Hálás szívvel is gondoltam reá, amikor a könyvet, íráságom első könyvét Amerikában, 1925 húsvétján, kézhez vettem.

(*Vadrózsa ága*)

Tamási Áron és menyasszonya, Holitzer Erzsébet. Hazatérte után házasodtak össze.

„Mit mondjak? Vagy mit írok? Vannak találkozások, amelyeknek melegét és szent titokzatosságát szóval nem lehet megközelíteni. Talán egy végtelenbe hangzó székelő nótáival lehetne a mi találkozásunkat éreztetni, olyannal, amelyből égre vetődik a tragédia és a humor.”

(*Látogatás Kodály Zoltánnál*)

Kodály Zoltánnál Szentimrei Jenővel 1928-ban

A marosvécsi találkozó résztvevői a második találkozón, 1927-ben, báró Kemény János kastélyában. E közösség alapította az Erdélyi Helikon című folyóiratot.

Állók hátul: Áprily Lajos, Kós Károly, Nyirő József; álló sorban: Gyallay Domokos, Molter Károly, Bartalis János, Kuncz Aladár, Kádár Imre, Tabéry Géza, Reményik Sándor, Hunyady Sándor, Szentimrei Jenő, Ligeti Ernő; ülők: Makkai Sándor, Berde Mária, Gulácsy Irén, Kemény János, Kemény Jánosné, Bánffy Miklós, Olosz Lajos; földön: Kacsó Sándor, Finta Zoltán, Kovács László, Tamási Áron

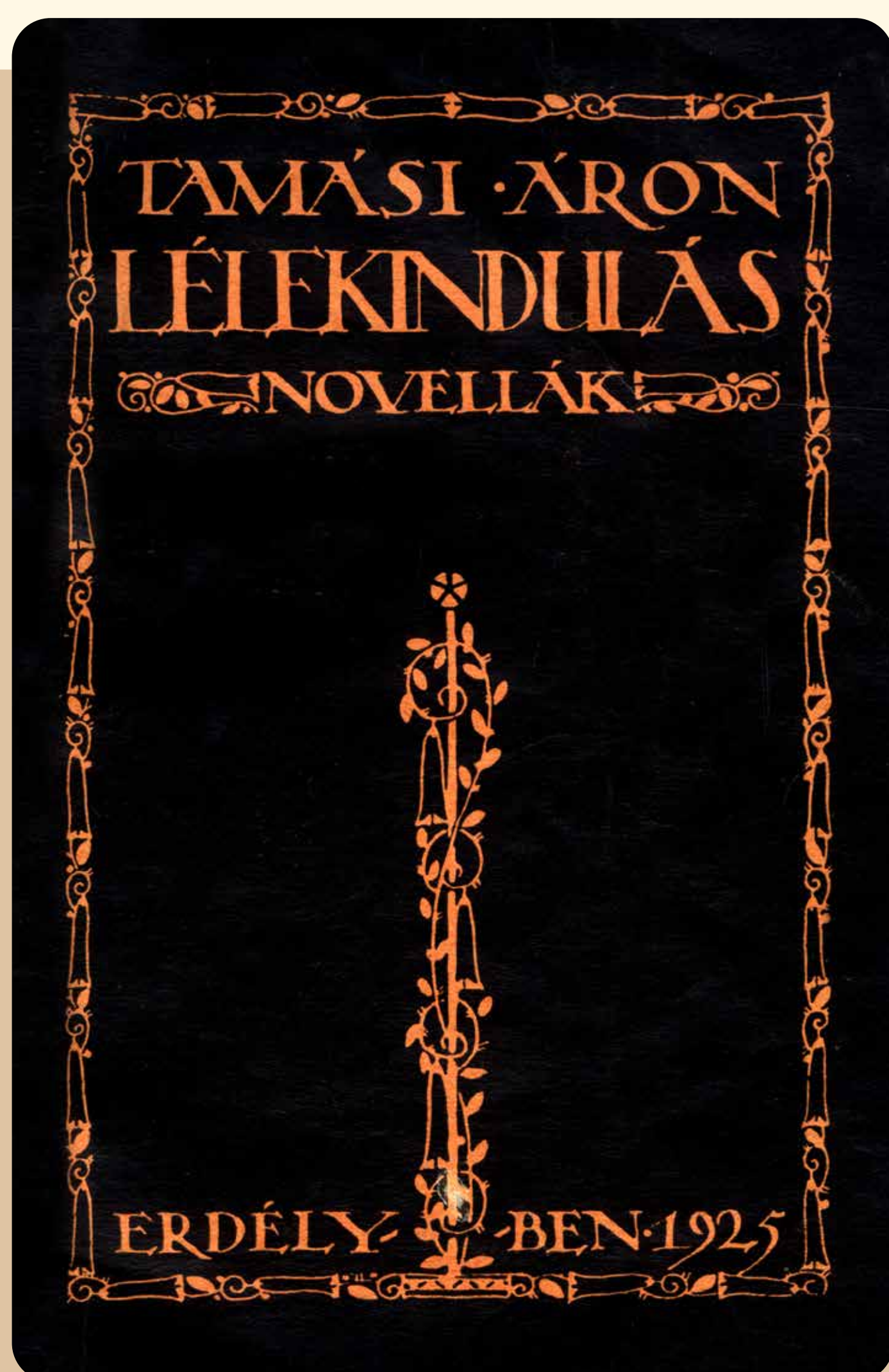
TAMÁSI ÁRON

1897 — 125 EMLÉKÉV — 2022

Lélekindulás

„Világlátása a fölemelt s ég és föld közt
lebegtetett realitás. Fél valótlan-ság:
benne taplós humor. Földhöz tapasztott,
naturalista valóság: kissé az ég felé
emelve.”

(Németh László)

TAMÁSI ÁRON
SZÜZ
MÁRIÁS
KIRÁLYFI
I

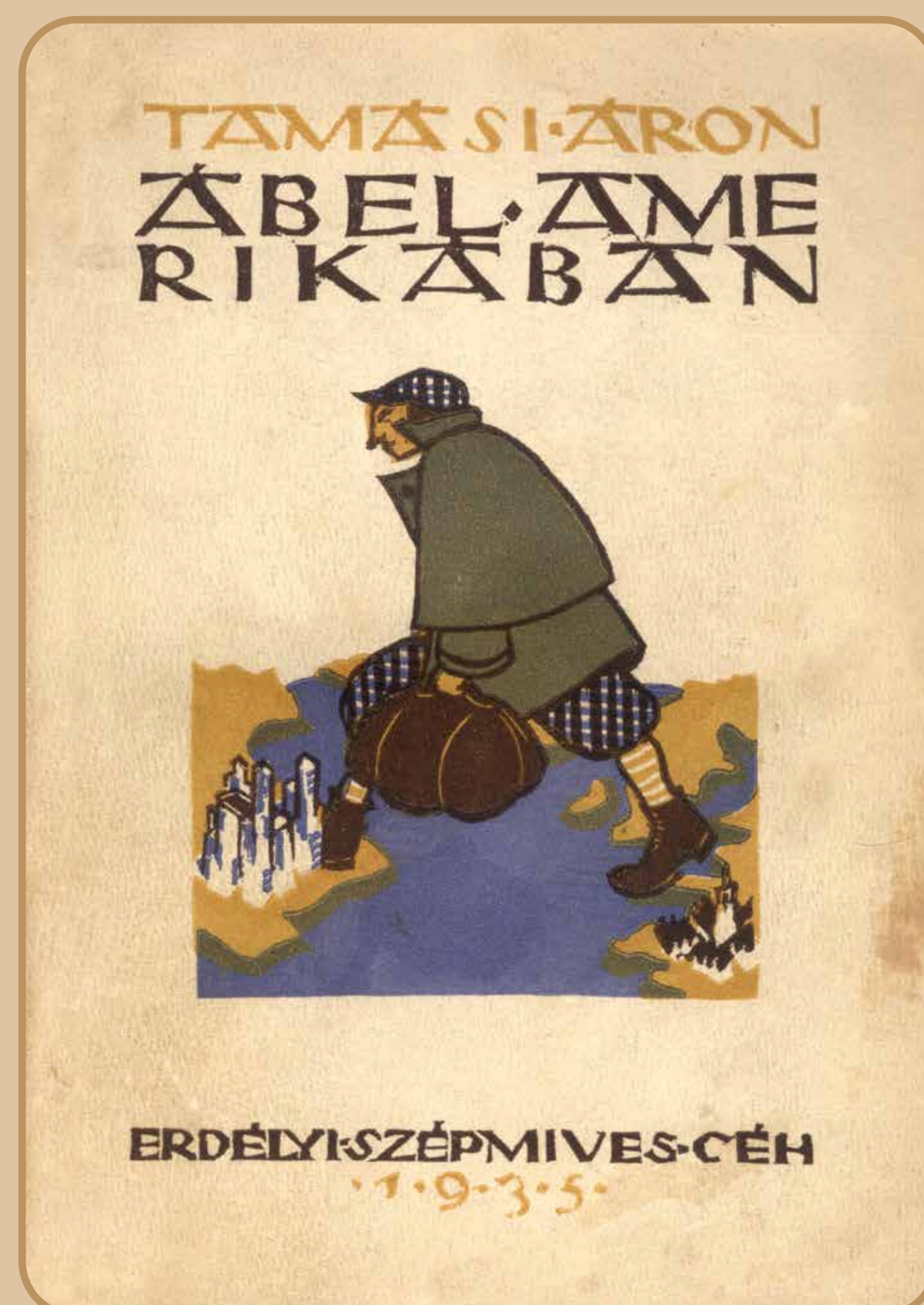
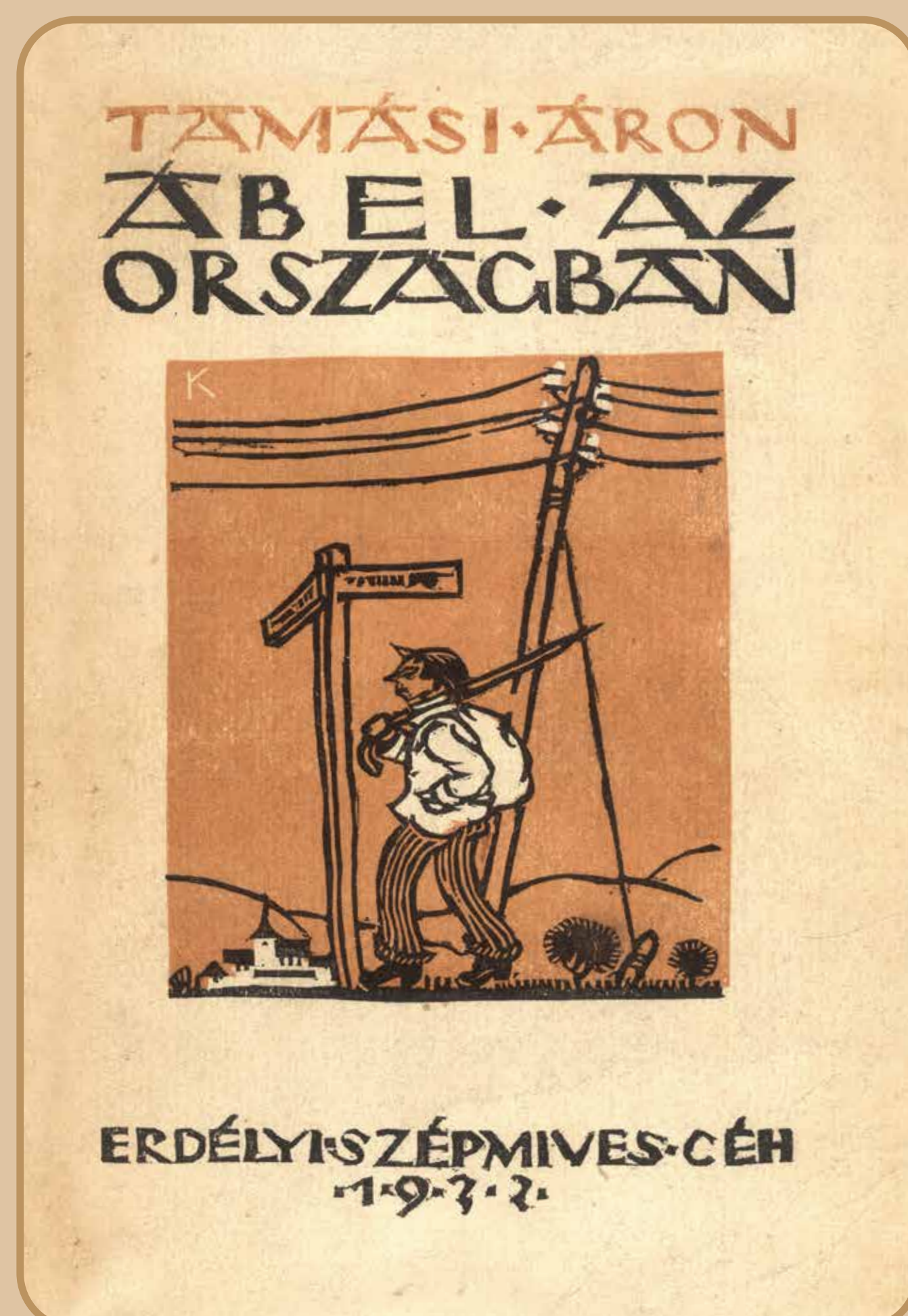
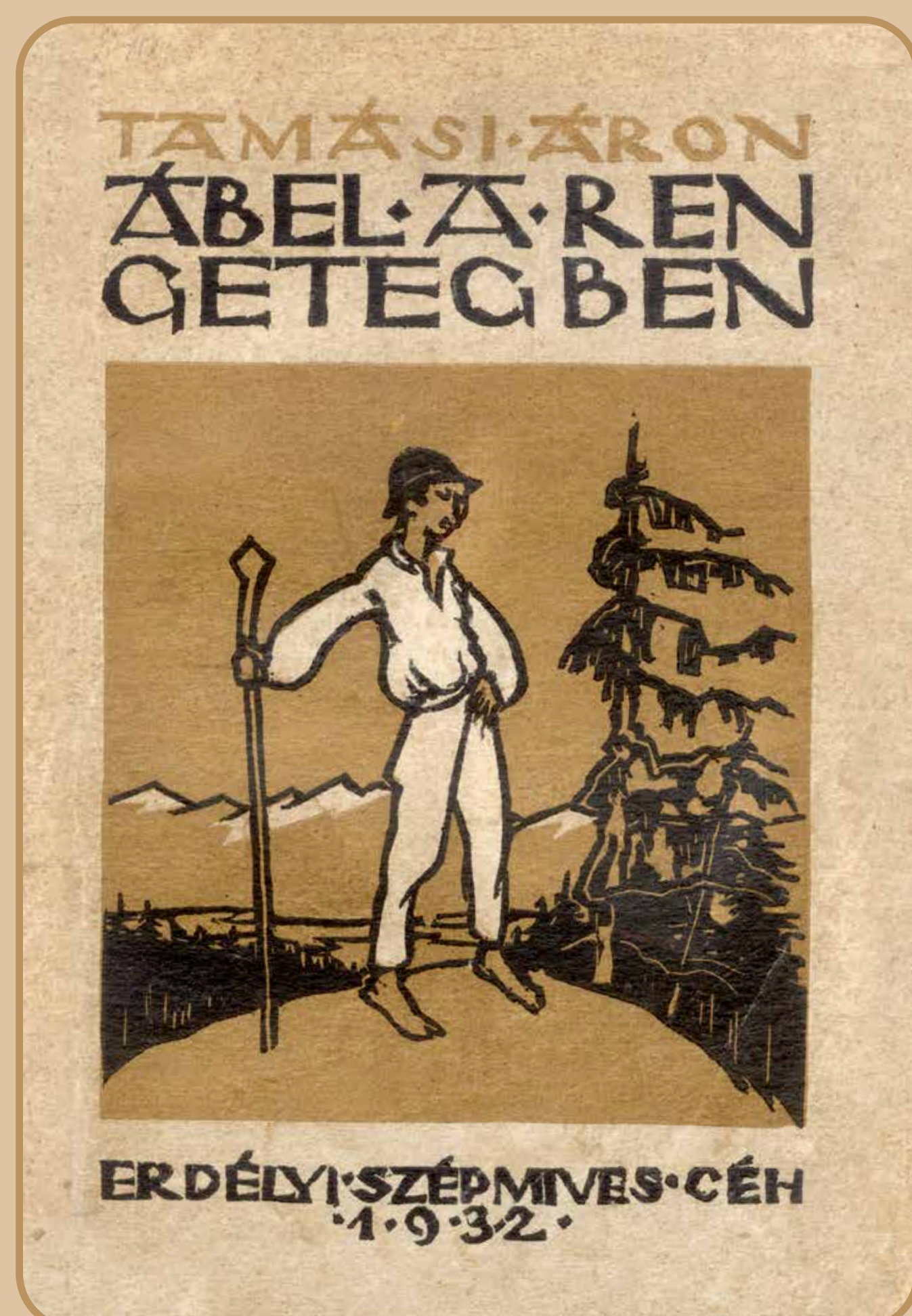
ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH
CLUJ-KOLOZSVÁR 1928

Havasi kirándulás az 1932-es marosvécsi találko-
zó befejezéseként. Elöl világos öltönyben Tamási
Áron.

TAMÁSI ÁRON
1897 — 125 EMLÉKÉV — 2022

Ábel

„Tartok tőle, mindmáig nem érzékeljük, hogy Áron újszerű népábrázolása mennyire hiteles is. [...] Amikor még Lorca [...] meg sem szólalt Spanyolországban, az ő novelláiban már ott van ez a valóságot megszívárványoztató könnyedség.”
(*Illyés Gyula*)

Illyés Levente az 1983-as Ábel a rengetegben című filmben. Rendező: Mihályfy Sándor

„sikerül neki az, ami magyar íróknak alig sikerült még: egy népi figurát formálni, aki mítosz és zsáner egyszerre; [...] S ahogy a hős több és jobb egy egyéni figuránál, úgy a történet minden szimbolikus mellékíz nélkül is, több mint a zamatos epizódok véletlen sorozata; [...] egy különös világ ez, egy magyar-román világ...”
(*Babits Mihály*)

TAMÁSI ÁRON
1897 — 125 EMLÉKÉV — 2022

Felrepült az Énekes madár

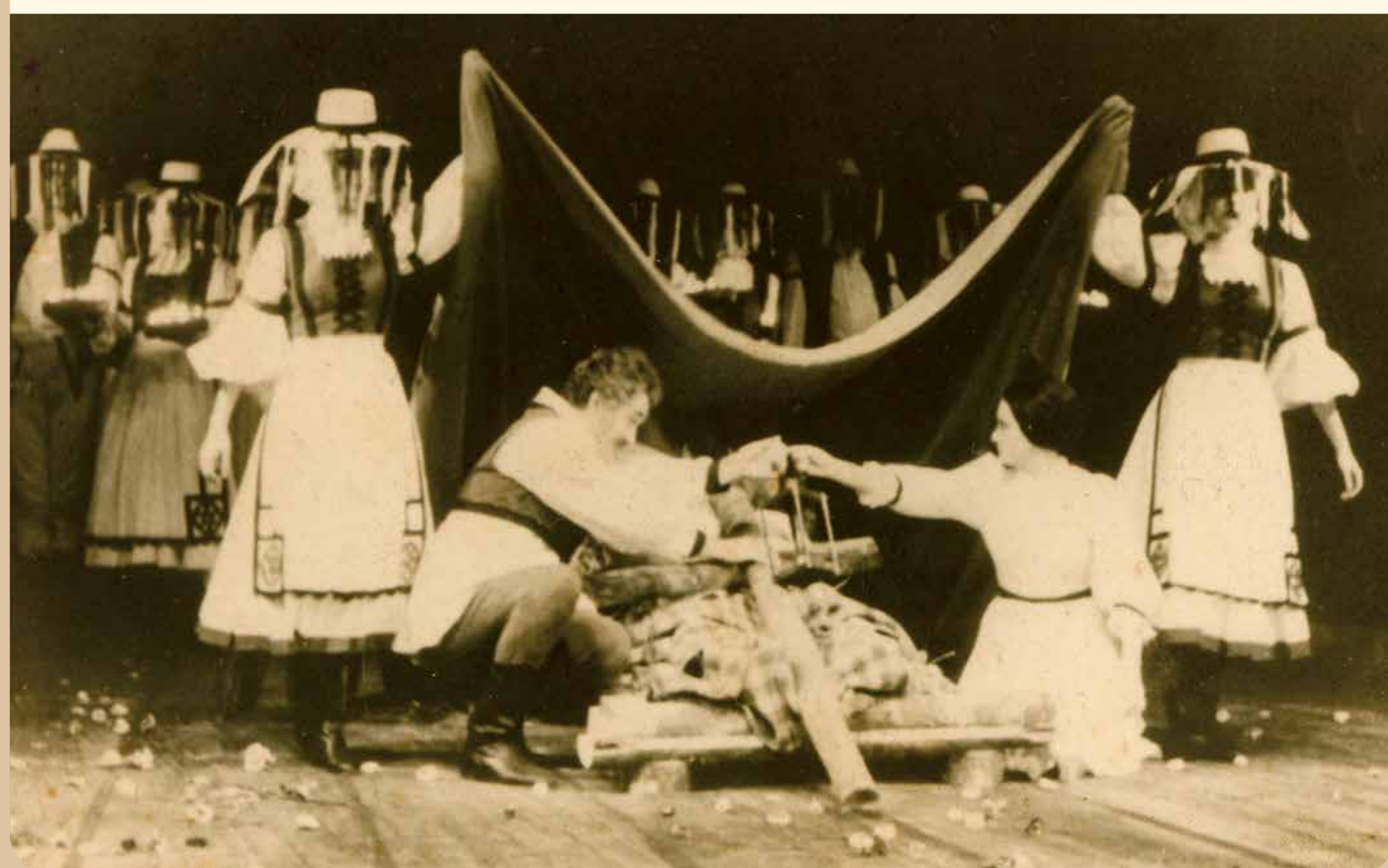
„Tamási nem megelőzte korát vagy magát, egyszerűen más, modernebb drámát írt, mint amilyenhez a húszas évek fiatal romániai magyar irodalma (színházi közönsége) hozzászokott, vagy amilyent elvárt.”

(Izsák József)

Ősvigasztalás (1924, Amerika).

Ősbemutató: 1976. március 2.

Pécsi Nemzeti Színház, rendező: Sík Ferenc

„1933-ban írtam, ősszel. [...] S mivel gyönyörű ősz volt abban az esztendőben, kifeküdtem a napra. Néztam abban az arany fényzuhatagban a megszelídült eget és a madarakat. Így született meg az *Énekes madár*.”

(Interjúrészlet)

Ősbemutató: 1935. november 17.

Budapest, Új Thália Társaság a Royal Színházban.

Rendező: Pütkösti Andor

„Az *Énekes madár* kísérlet volt az ízlésváltoztatásra, s talán ezért is jelent fordulót a mai válságban, [...] Tamási Áron s vele az új erdélyi dráma hitelre talált a fáradt magyar játéktílus területén.”

(Molter Károly)

1936. február 7. Kolozsvári Nemzeti Színház:

az első erdélyi Tamási-premier. Rendező: Kádár

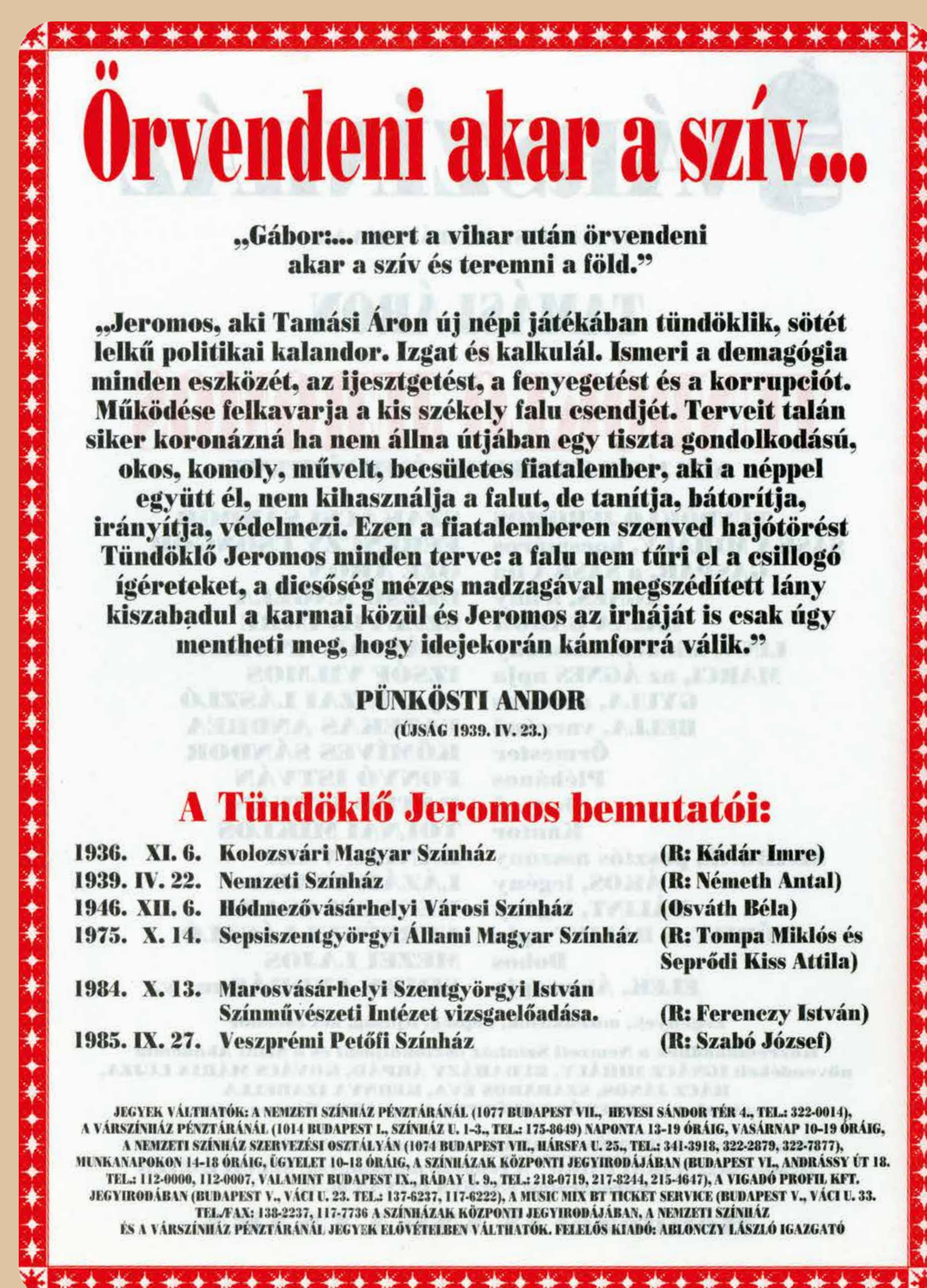
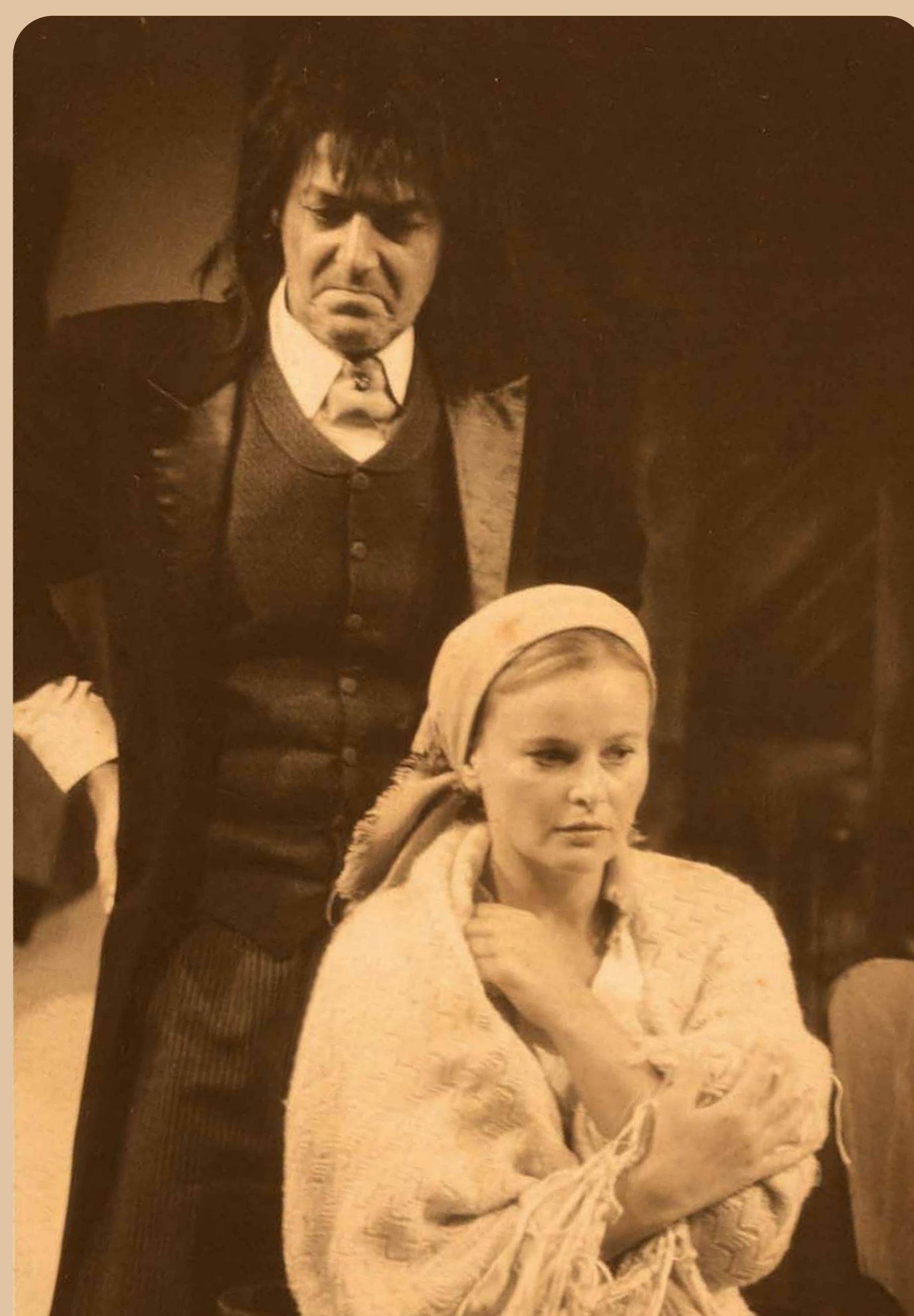
Imre, a két öreglegény: Tompa Sándor, Balázs Samu

TAMÁSI ÁRON

1897 — 125 EMLÉKÉV — 2022

Ragyog egy csillag

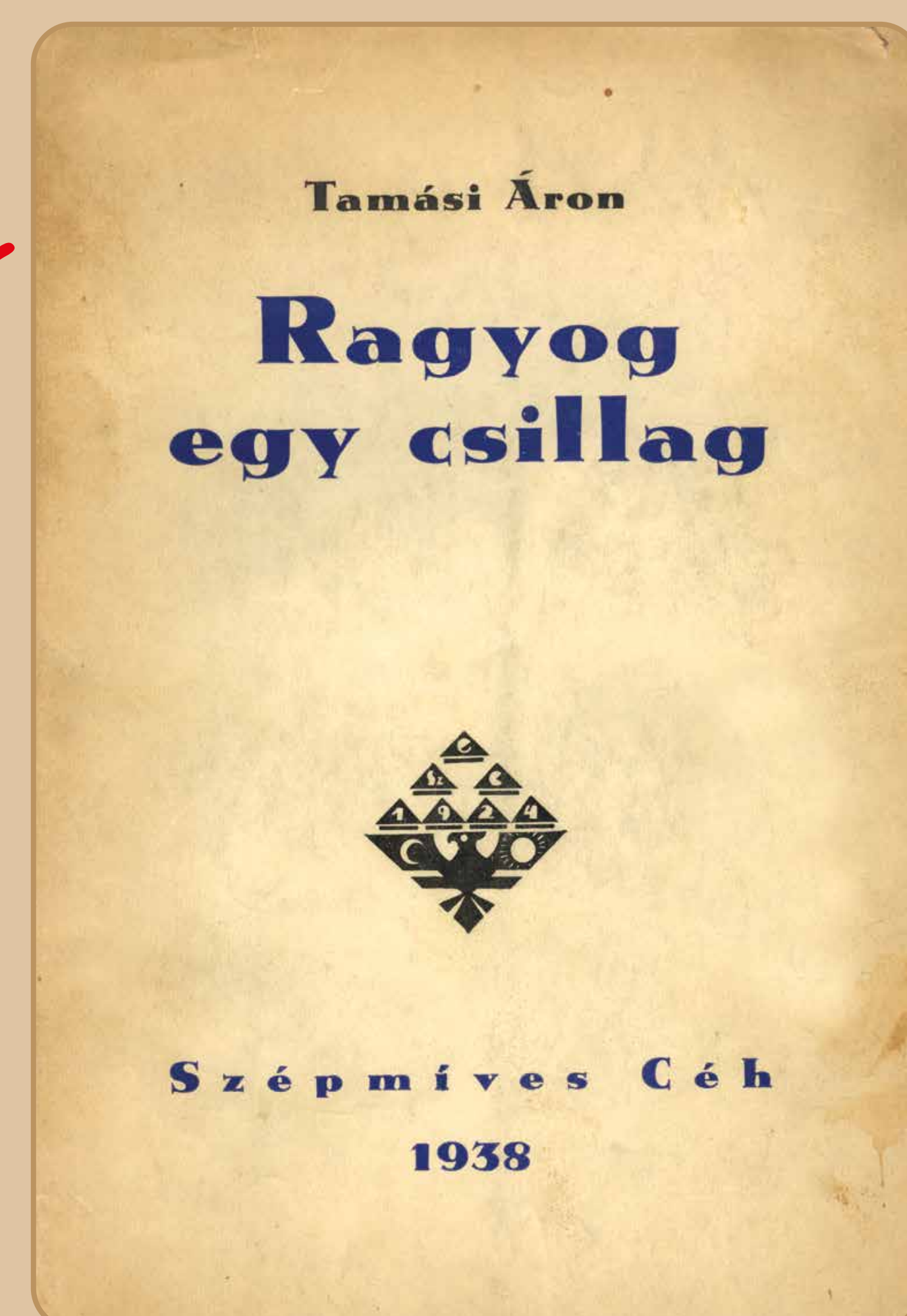
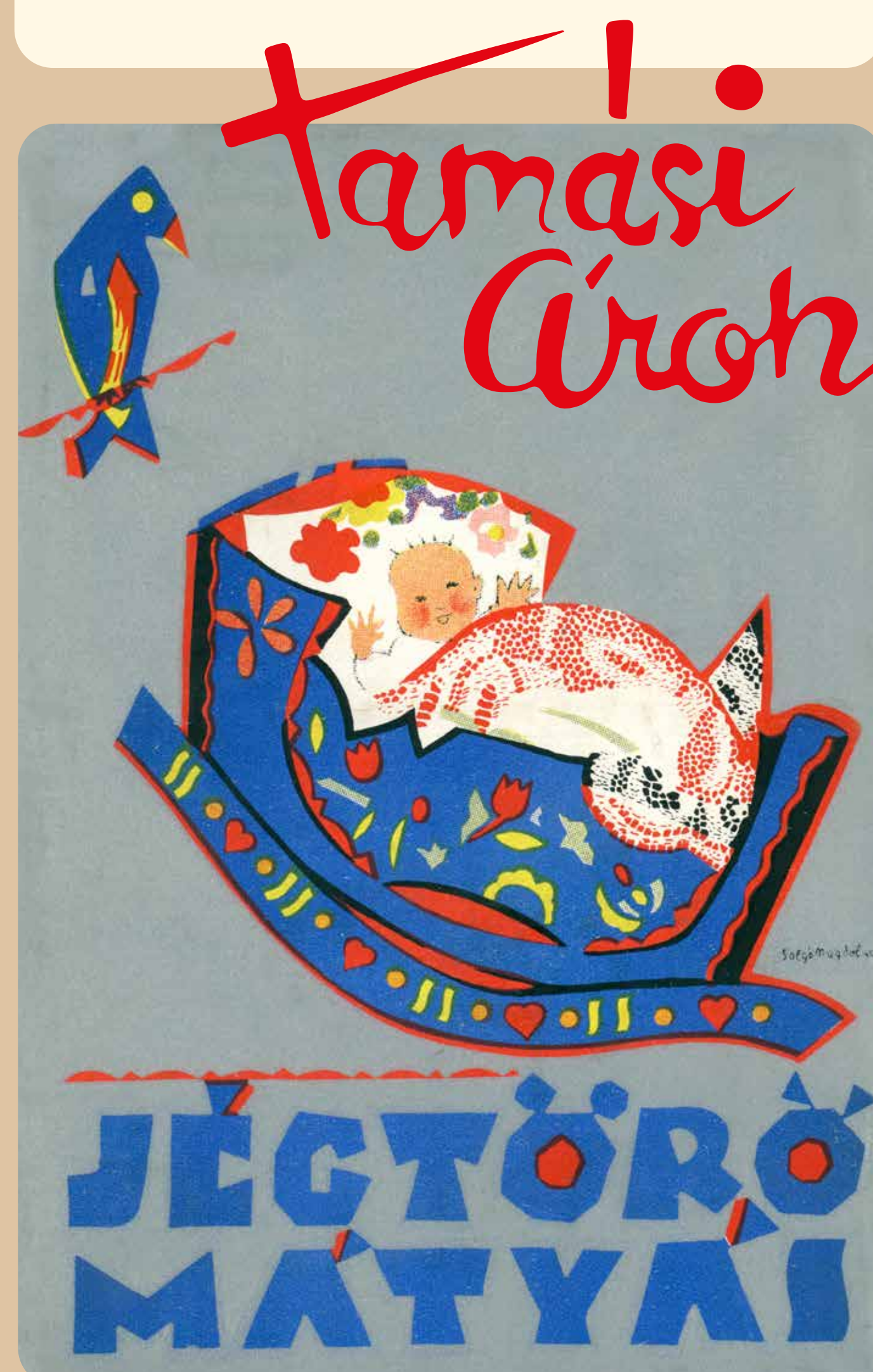

„Írásaimban [...] visszajáró törekvés a test és a lélek egységének szolgálata. S ezért van, hogy a látható valóság nem feledkezik meg a népmese lebbenéseiről, sem az úgynevezett misztikus irodalmi kifejezés a való élet tényeiről.”

(Vadrózsa ága)

A Révai kiadás borítótervét
Salgó Magdolna, Tamási későbbi
felesége, az Énekes madár
Magdója készítette

1994. október 1. Budapest,
Nemzeti Színház,
rendező: Ivánka Csaba.
Szakácsi Sándor, Götz Anna

TAMÁSI ÁRON

1897 — 125 EMLÉKÉV — 2022

Virrasztás

„Tamási Áron ott áll a Mátyás tér egyik szögletében, levett kalappal, szemében olyan fények gyúlnak, melyeknek lámpását csak egyszer kattintja fel egy emberöltő. Előtte katonák menetelnek, virágos katonák, alföldiek, baranyaiak, debreceniek...”

(Ruffy Péter)

1940. szeptember 15. Falusi küldöttség a magyar csapatok bevonulása idején.

„Mindenfelől azt hallom, hogy óriási volt a siker. [...] Háború van és épp ezért több könyv fogy. Az emberek menekülnek a valóságtól, a lélek csendesebb tájai felé.”

(Márai Sándor)

Tamási Áron, Kovács László, Móricz Zsigmond, Püski Sándorné, Kemény Jánosné, Kemény János, Márai Sándor

Könyvhetek résztvevőjeként Budapesten

Ülnek: Nádler Herbert, az Állatkert igazgatója,
Nyirő József, Tamási Áron,
mögöttük áll: Kemény János

TAMÁSI ÁRON
1897 — 125 EMLÉKÉV — 2022

A bujdosó

„Igazán mondom, sírt az őszi reggel,
amikor kifelé jöttem Kolozsvár városá-
ból. [...] S úgy tetszett, hogy ez az egész
hajszolt magyar világ Budapest ölébe
siet, [...] Sokszor kérdeztem magamtól,
ma is kérdezem, és mindig kérdezni
fogom: miképpen volt ez lehetséges?!”

(Emlékezés a tavalyi ősze, 1945)

I g a z o l á s .

A Révai Irodalmi Intézet igazolja, hogy Tamási Áron Magyarország egyik legnevesebb és legismertebb regény és dráma-írója, kinek munkái Intézetünkénél jelentek és jelennek meg. Írásaiban és szellemi működésében egész pályája alatt a magyar népet és a haladó gondolkodást képviselte. A Magyar Tudományos Akadémia Tagja és a Corvin-koszoru tulajdonosa.

Budapest, 1944. október

RÉVAI TESTVÉREK IRODALMI INTÉZET
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

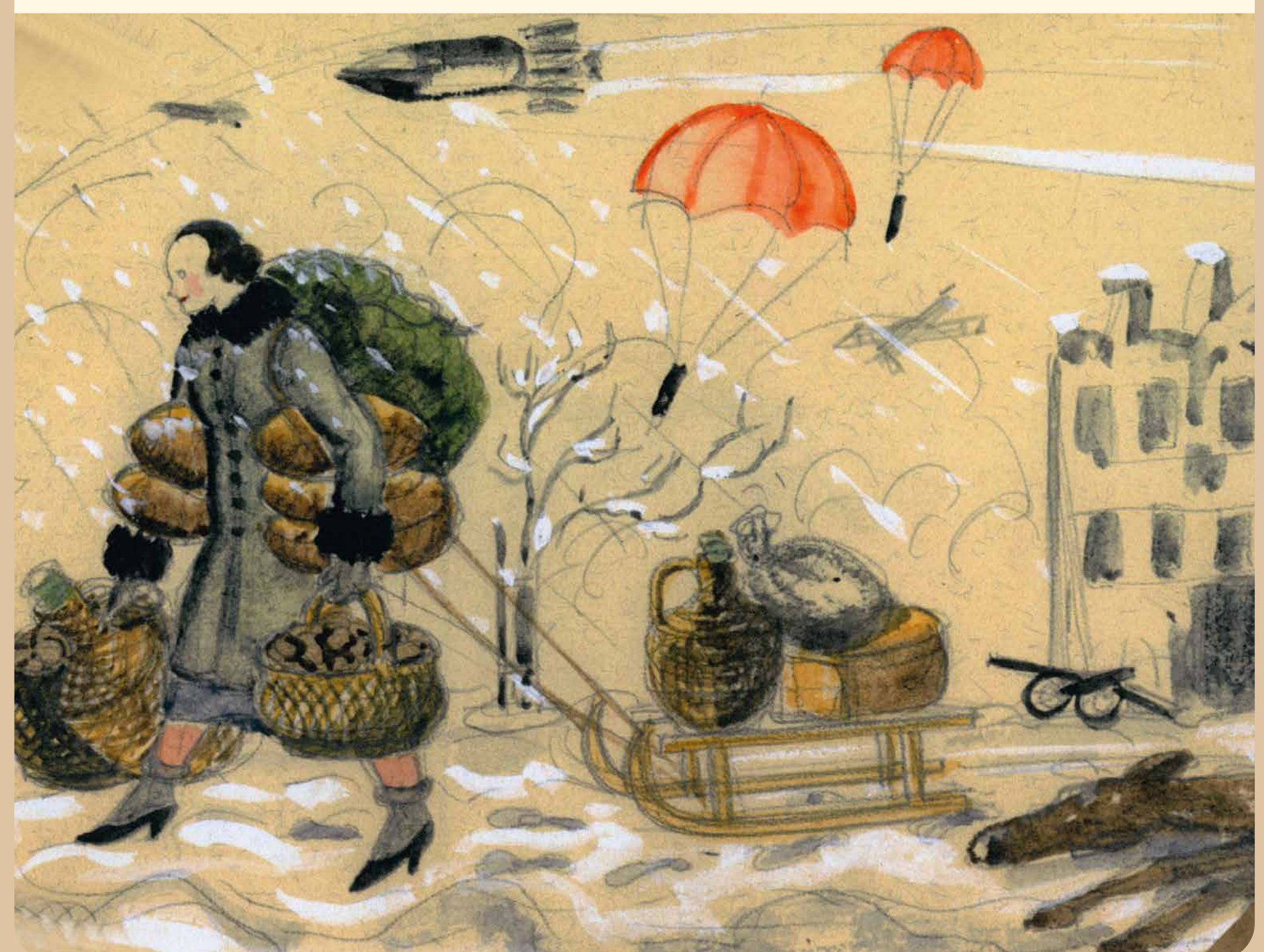
„Itt vagyok az Attila utcában, közel
az Alagúthoz, lent a pincében. [...] Reggel egy katona jön, fegyvere nincs. [...] Azt mondja, hogy a művésznő küldte, Bajor Gizi; s azt üzeni, hogy menjek fel hozzá a Pilsudszky útra, mert aggódik értem.”

Január 27., szombat

Hát tegnap mégis megérkeztem. [...] Romok között bukdácsoltam, kerülgetve élőket és holtakat.”

(Emberi lélek)

A Bajor-villa egyik akkori lakója, Diósy Antal (Tóni) festőművész rajza: Bajor Gizi beszerző körúton.

TAMÁSI ÁRON
1897 — 125 EMLÉKÉV — 2022

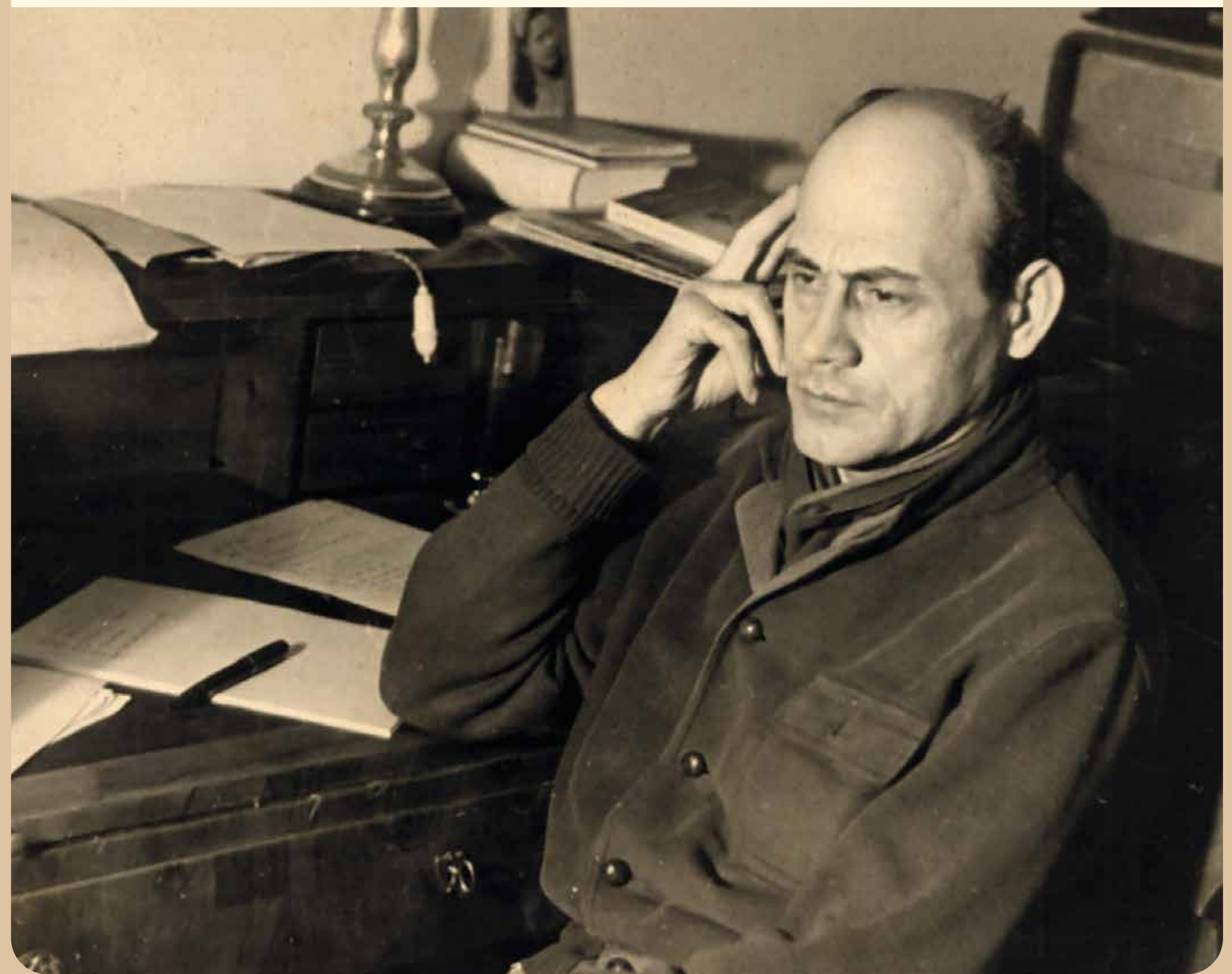
Hol zsarnokság van...

„Magas, barna lány volt, bronzba csillanó, dús hajú; s okos is volt, ha ugyan okos a tavasz, amely illatot és édes mérgeket egyformán lehel.”
(*Tamási Áron*)

Basilides Aliz Terézia és Tamási Áron tisztelettel értesítik, hogy 1949. június 28-án Budapesten házasságot kötöttek.

„Nem irredentizmussal vádolták. Horváth Márton úr, aki akkoriban a Szabad Nép főszerkesztője volt, nemes egyszerűséggel, ha jól emlékszem, a fasizmus foltozott irhájú zsoldosának nevezte.”
(*Domokos Mátyás*)

„Itt állunk a számadás és vallomás erkölcsi kényszere alatt. Itt állunk az októberi szabadságharc véres halmán, melyet egy nép reménye ostromolt. Ha egy évtizedre visszatekintünk erről a halomról, szenvedőnek és vágyakozónak látjuk a népet.

Szenvedett, mert korának eszméit, melyeket tíz év előtt reménnyel üdvözlött, idegen formában és zsarnoki módon akarták életévé tenni. [...] Ebben a vágyban és sóvárgásban van a forrás, mely október 23-án feltört a mélyből.”

Tamási Áron • Gond és hitvallás (1956. december 3.)

TAMÁSI ÁRON
1897 — 125 EMLÉKÉV — 2022

Vadrózsa ága

London, 1960: Ottlik Gézával és egy angol vendéglátójukkal a British Council-ban

„Esküdtünk Ágotával 1965. XII. 24.
Első találkozásnál felfigyeltem Rád.
A második találkozásnál jobban
megnéztelek. Utána kezdtelek figyelni.”
(Napló)

(Végrendelet; folyt.)

— 3. —

IV.

Azért a célból, hogy ennélfogva a végrendeletnek érvényre
intatásában a felelősséget segítse, egy Tanácsadó Bi-
zottságot szeretnék, melynek tagjai gyánant tisztelő-
tel fogadják a következőket: Illés Endre úr, XI.,
Mányosi út 22; Nagy Lajos úr, XII., Ne-
metvárosi út 4.; Tasmácsi Gábor főiskolai hallga-
tót, XI., Fehérvári út 24.

V.

Az utánam maradó személyes értékeim, ingó
vagy esztelen ingatlan értékeim ugyancsak a fele-
lősséget illetik.

Lehetőség dr. Brezánóczy Pál egyi püspöki
helyre a Farkasréti temetőben végezze a temetési
szertartást; de mielőlt lehetőség, igyekedjen haza a
farkasréti temetőbe.

Írtam a magam betűivel és kezével 1966.
május hó 3. Tamási Áron.

A végrendelet utolsó oldala: „Írtam a magam betűivel
és kezével 1966. május 3.” Az író május 26-án,
a Kútvölgyi Kórházban hunyt el. Élt 69 évet.

TAMÁSI ÁRON

1897 — 125 EMLÉKÉV — 2022

Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne

„Tamási Áron rendes feltámadása tulajdonképpen a halálával kezdődött, amikor is visszatért arra a szülőföldre, amely minden művének forrása volt, minden emberi szenvedésének; forrása egyben minden aggodalmának és ugyanakkor minden bizakodásának. [...] Ez a tonnás hegyibeszéd maga is, a maga könyelvén beszél, mondván Tamási üzenetét a mi számunkra.”
(Sütő András)

Szervátiusz Jenő a készülő emlékművel 1972-ben

A farkaslakiak által 1987-ben bemutatott Vitéz lélek szereplői. Első sor: Varga Edit, Hajdó Hajnal, Balla Árpád, Jakab Attila, Magyarai Géza, Fancsali Attila, Miklós Ildikó; álló sor: Miklós László, Fancsali Ágnes, Papp Mihály, Hadnagy Géza, Tamás Katalin, Jakab Csaba, Papp Magda, Gergely László, Dénes András, Magyarai Lajos, Fancsali Károly

A Vitéz lélek Farkaslakán 2017-ben, Tamási Áron születésének 120. évfordulóján. A Nemzeti Színház színészei és a darab rendezője, Vidnyánszky Attila (jobbról a második) tapssal köszönik meg az ünneplést. A színpad bal szélén Hadnagy Jolán, a farkaslaki Tamási Áron Művelődési Egyesület elnöke.

TAMÁSI ÁRON
1897 — 125 EMLÉKÉV — 2022

Arcképvázlat

Tamási
Áron

- 1897** · szeptember 20-án születik Farkaslakán.
- 1907** · Elsül a kezében egy pisztoly. Bal keze sérülése miatt alkalmatlanná válik a mezei munkára.
- 1910** · Nagyprépost nagybátyja támogatásával a székelyudvarhelyi gimnáziumba kerül.
- 1916** · Besorozzák katonának.
- 1918** · Hadiérettségit tesz, még az év júniusában részt vesz a 13. piavei offenzívában.
- 1922** · Jogi, majd kereskedelmi tanulmányok után szerez diplomát.
- 1922** · A Keleti Újság novellapályázatán első díjat nyer novellája, a *Szász Tamás, a pogány*.
- 1923** · Rokona hívására Amerikába utazik. Előbb alkalmi munkákból él, később banktisztviselő lesz.
- 1924** · A kolozsvári Nemzeti Színház pályázatára megírja első színművét, az *Ősvigasztalást*. A darab elkallódik, ősbemutatója 1976-ban lesz majd Pécsen.
- 1925** · Hazaküldött novelláit menyasszonya, Holitzer Erzsébet rendezi kötetű *Lélekindulás* címen.
- 1926** · Hazatér Amerikából, Kolozsváron újságíróként dolgozik, alapító tagja az Erdélyi Helikon írói közösségének.
- 1928** · Megjelenik első regénye, a *Szűzmáriás királyfi*.
- 1929** · Első erdélyiként kap Baumgarten-díjat.
- 1932** · Megjelenik az *Ábel a rengetegben*, 1933-ban az *Ábel az országban*, 1934-ben az *Ábel Amerikában*.
- 1935** · Kiadják *Jégtörő Mátyás* című művét, Németh László meglátogatja Farkaslakán. Novemberben az Új Thália együttes bemutatja Budapesten az *Énekes madár* című színpadi játékát.
- 1936** · Új darabja, a *Tündöklő Jeromos* a kolozsvári Nemzeti Színház pályázatán első díjat nyer, azonnal be is mutatják.
- 1938** · Megjelenik a *Jégtörő Mátyás* folytatása, a *Ragyog egy csillag*.
- 1939** · Napvilágot lát *Szülőföldem* című vallomásos kötete.
- 1941** · A *Vitéz lélek* a budapesti Nemzeti Színház első Tamási-ősbemutatója.
- 1942** · Illyés Gyulával közös észak-erdélyi utat tesznek.
- 1943** · Megjelenik első és egyben utolsó, általa szerkesztett publicisztikai kötete, a *Virrasztás*. A Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, megkapja a Baumgarten-nagydíjat.
- 1944** · Októberben második feleségével, Salgó Magdolnával Budapestre menekül. Az ostrom idején Bajor Gizi nyújt menedéket számára.
- 1945–1947** · A Nemzetgyűlés tiszteletbeli képviselője.
- 1948** · A cenzúra betiltja a *Vitéz lélek* alapján készült *Mezei próféta* című filmjét.
- 1949** · Harmadik házassága Basilides Alizzal.
- 1950–1952** · Műveit nem közlik, darabjait elutasítják.
- 1953** · Megjelenik előzőleg betiltott önéletrajzi regénye, a *Bölcső és Bagoly*.
- 1954** · Kossuth-díjat kap.
- 1955** · Tizenegy év után, beteg édesanyja miatt először tér haza Erdélybe.
- 1956** · Decemberben ő fogalmazza meg a *Gond és hitvallást*, az Írószövetség közös nyilatkozatát.
- 1957** · Megírja *Hegyi patak* című darabját. Életében nem kerül színpadra.
- 1962** · Két kötetben kiadják összegyűjtött színpadi műveit, *Akaratos népség* címmel.
- 1963** · Kecskeméten bemutatják utolsó színjátékát, a *Boldog nyárfalevelet*. Egészsége romlik.
- 1965** · Ősszel kórházban kezelik. Karácsonykor feleségül veszi Bokor Ágotát.
- 1966** · A kórházban diktálja feleségének utolsó művét, a *Vadrózsa ágát*. Május 26-án hal meg. Budapesti búcsúztatása után, végső akarata szerint, Farkaslakán helyezik örök nyugalomra.

TAMÁSI ÁRON

1897 — 125 EMLÉKÉV — 2022